ISSN: 3060-4613

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

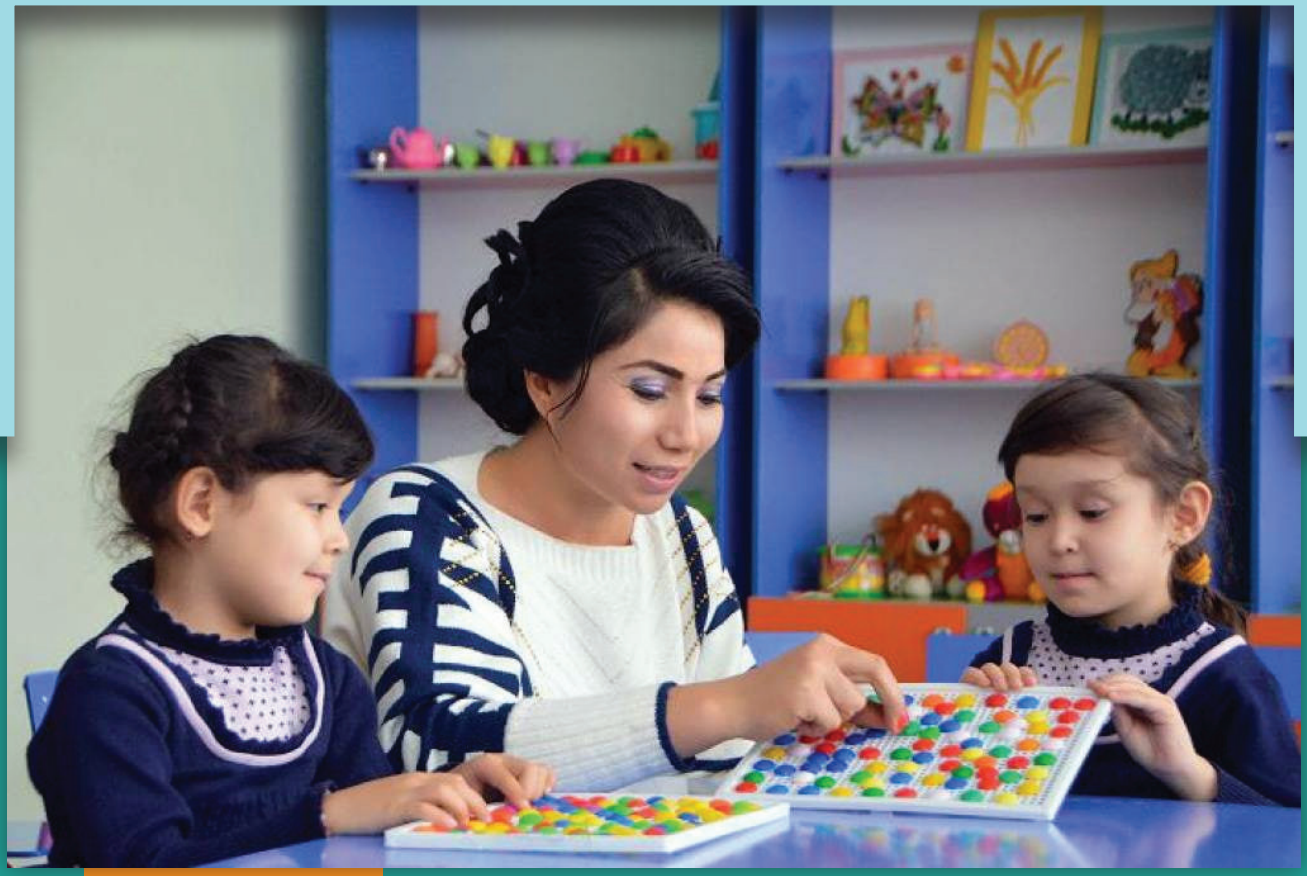

№11(3)
2026

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar böyiça)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport maşğulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqiçlari böyiça)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgaça ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGAÇA VA MAKTAB TA'LİMİ

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslaşgan ilmiy jurnal

MAKTABGAÇA VA MAKTAB TA'LİMİ

Elektron naşr. 196 sahifa,
13-noyabr, 2026-yil.

BOŞ MUHARRIR:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

BOŞ MUHARRIR ÖRINBOSARI:
Aşurov Ramzidin Ramazonoviç – Psixologiya fanlari böyiça falsafa doktori (Phd), dotsent

TAHRIRIYAT KENGAŞI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Şoumarov Ğ.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirğizboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Karimova E.G. – Sotsiologiya fanlari nomzodi, dotsent
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Şaripov Ş.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Şermuhammadov B.Ş. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qöldoşev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozoğiston)
Rejep Özyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Ça – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Ş. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi Özbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM boş muharriri, Özbekiston Respublikasida xizmat körsatgan jurnalist, filologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD), dotsent
Ğafurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Şomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD)
Nematov Ş.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Sayimova D. K. – texnika fanlari bo'yiça falsafa doktori (PhD)
Yuldaşeva F.I. – pedagogika fanlari böyiça falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldaşeva D.B. – filologiya fanlari böyiça falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toşkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Panjiyev M. A. – Qaşqadaryo viloyati Maktabgaça va maktab ta'limi boşqarmasi boşliğining birinçi örinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bölimining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor öğli – Pedagogika fanlari böyiça falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va işbilarmon" MÇJ
Hamkorlarimiz: Özbekiston Respublikasi Ta'lim va ilm-fan vazirligi, Özbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

EDİTORİAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Sayimova D. K. – Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali Özbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni çop etiş uçun milliy ilmiy naşrlar röyxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari böyiça: OAK Kengaşi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

• Ekspert kengaşi (29.10.2024-y., №10)

• Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari böyiça: Toşkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

• Ekspert kengaşi (25.05.2025-y., №10)

• Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

Özbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi böyiça röyxatdan ötkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA SODERJANIE CONTENTS

MUNDARIJA

Teaching English Grammar as a Product in Grades 5–8: A Teacher-Controlled Model for Integrating Artificial Intelligence 10
Veronica Khatamova

Русский язык как средство формирования профессиональной компетентности будущих специалистов 15
Мусаева Амина Караматовна

Сопоставление русской и узбекской литературной критики 23
Шакирова Гулмира Рашидовна

The Impact of Group Discussion on Developing Students' Speaking Skills in EFL Context 31
Tursunboyeva Saodat Ravşanbek qizi

Поэтика дегуманизации в прозе М. А. Булгакова и Назара Эшонкула: сравнительно-типологический анализ 36
Болтаева Дильноза Руслановна

Bölajak boşlanğiç sinf öqituvçilarining metodik tayyorgarligini şakllantirişda multimodal ta'lim resurslarining örni 41
Koziyeva Fazilat Sadullayevna

Sun'iy intellekt va adaptiv ta'lim texnologiyalari integratsiyasi asosida boşlanğiç sinf öquvçilarining individual öqiş kompetensiyalarini rivojlantiriş 48
Öktamova Mehrigiyo A'zamovna

Didactic Possibilities of Activating Primary School Pupils' Cognitive Processes in Literacy Reading Lessons 55
Maxmudova Nigora Hikmatovna

Opportunities of Practice-Oriented Education in Developing the Pedagogical Mastery of Future Primary School Teachers 61
Şukurova Madina Öktam qizi

Своеобразие методов рки: между универсальной методикой и национально-ориентированной практикой 67
Raximova Norbish Sharopovna

Ösmirlik davrida raqamli texnologiyalardan foydalanişning diqqat barqarorligiga ta'siri 74
Abdullayeva Mahfuza Ollabergan qizi

Neyropedagogik yondaşuv asosida bölajak tarbiyaçilarning mantiqiy fikrlaşini rivojlantiriş texnologiyasi 81
Ibrohimova Xadiça Masumjon qizi

Maktabgaça va boşlanğiç matematik ta'lim uzviyligi va izçilligini ta'minlaşning innovatsion modeli 83
Qozaqova Karimaxon Mamajonovna

Использование инновационных средств при обучении длительно болеющих детей 90
Рустамова Нозима Фазлиддиновна, Баходирова Камола Комиловна, Хошимова Гулзода Ойбековна

Bolalarning emotsional holatini aniqlaşda psixologik diagnostikaning örni 93
Baxrillayeva Moxiçexra Raxmatillayevna

Kiçik maktab yoşidagi öquvçilarni tabiatga qiziqtiriş asosida tadqiqotçilik könikmalarini şakllantirişning didaktik mazmuni 98
Elmuratova Dilrabo Muhammatovna, Jabbarova Şahodat Ibrohim qizi

Maktabgaça yoşdagi bolalarda irodaviy sifatlarni şakllantiriş metodikasi 103
Hazratqulova Munira

Maktabgaça yoşdagi bolalarga universal design for learning (UDL) modeli asosida ta'lim beriş imkoniyatlari 106
Maxmudova Nasiba Nurmuxammetovna

Multimodal ta'lim muhitida yuqori sinf öquvçilarining madaniy-intellektual rivojlaniş mezonlari va tarkibiy tuzilmasi 110
Qliçeva Gözal Çorşanbiyevna

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining öquvçilarda ijodiy fikrlaşni şakllantirişdagi progresiv ahamiyati 116
Raimberdiyeva Guliza Uluğbek qizi

Maktabgaça yoşdagi bolalarda öyin faoliyati orqali taşkilotçilik könikmalarini şakllantiriş 121
Rizayeva Gulnora Botirovna, Ortikova Xurşida Bahritdin qizi

Videoanaliz texnologiyalaridan foydalaniş orqali boşlanğiç tayyorgarlik bosqiçidagi uzunlikka sakrovçilarning sakraş texnikasini takomillaştiriş..... 127
Rözimatova Şohista

Tibbiyotni öqitiş pedagogikasi va tibbiy psixologiyaning özaro boğliqligi..... 132
Rustamova Surayyoxon Şoxobovna

Bolalarda matematik öyinlar orqali predmetlarning ölçami va ularni ölçaş haqidagi tasavvurlarni şakllantiriş..... 137
Sobirova Nigora Boburovna

Ta'limiy faoliyat orqali örta yoş guruh bolalarida mehnat könikmalarini şakllantirişning pedagogik asoslari... 141
Şokirova E'zoza

Maktabgaça ta'limda öyin texnologiyalarining bolalar ijtimoiy-emotsional rivojlanişidagi ahamiyati..... 146
Turdiyeva Mohira Juraqulovna

Maktabgaça yoşdagi bolalarda ekologik tarbiyani şakllantirişning pedagogik asoslari 154
Xasanova Shahnoza Quychi qizi

Maktabgaça ta'lim taşkilotlarida bolalarning kommunikativ sifatlarini şakllantiriş 157
Xöjamberdiyeva Maftuna Norqobilovna, Shonazarova Madina Farhod qizi

Maktabgaça yoşdagi bolalar submadaniyatining şakllaniş mexanizmlari va pedagogik omillari..... 161
Xudoyberdiyeva Şoxista Eliboyevna

Jismoniy tarbiya va sport ta'limini raqamlaştirişda sun'iy intellekt vositalarining didaktik imkoniyatlari..... 166
Yuldaşov Zafarjon Şuxratovich

Диалог культур русскоязычной прозы современных писателей узбекистана: новый подход 171
Чернова Татьяна Алексеевна

Культурная семантика как условие языковой компетентности..... 175
Ширбачеева Лейла Сухробовна

Pedagogik improvizatsiya könikmalarini şakllantirişning nazariy-metodik jihatlari 178
Satvaldiyeva Nilufar Zoyirjon qizi

Hujayraning kimyoviy tarkibi: "Oqsillar va DNK" mavzusini konseptual vizual skraybing va syujetli hikoyaçilik integratsiyasi asosida öqitiş 184
Toştemirova Muazzam Akmaljonovna, Musayeva Ma'sumaxon Mahammadjon qizi

Muvaffaqiyatli rahbar ayol obrazini şakllantirişning tadqiq etilişi..... 187
Xudoyqulova Gulşoda Baxronovna

Технология развития диагностической деятельности будущих учителей на основе компетентностного подхода 190
Насырова Зарина Мунировна

AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARINING ÖQUVÇILARDA IJODIY FIKRLAŞNI ŞAKLLANTIRIŞDAGI PROGRESIV AHAMIYATI

UDK: 37.013.2:004.9

Raimberdiyeva Guliza Uluğbek qizi
Iqtisodiyot va pedagogika universiteti magistranti

Annotatsiya: Mazkur tadqiqot zamonaviy ta'lim paradigmasida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining öquvçilar kognitiv jarayonlariga, xususan, ijodiy fikrlaşni transformatsiya qilişdagi rolini tahlil etişga bağişlanadi. Maqolada an'anaviy öqitiş modellaridan raqamli kreativ muhitga ötişning pedagogik şart-şaroitlari, şuningdek, divergent fikrlaşni rağbatlantiruvçi texnologik vositalarning samaradorligi ilmiy asoslab berilgan. Tadqiqot davomida konstruktivistik yondaşuv, raqamli pedagogika tamoyillari hamda interaktiv ta'lim metodlarining ijodiy tafakkur rivojiga ta'siri tizimli ravişda örganildi.

Şuningdek, multimedia vositalari, virtual platformalar, loyihaviy ta'lim va interaktiv modellaştiriş texnologiyalarining öquvçilarning mustaqil qaror qabul qiliş, muammoli vaziyatlarga innovatsion yeçim topiş hamda kreativ faoliyatini rivojlantirişdagi örni tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari şuni körsatadiki, AKT öquv jarayonida faqatgina axborot taşuvçi vosita emas, balki intellektual salohiyatni namoyon qilişning dinamik platformasi bölib xizmat qiladi.

Kalit sözlar: AKT, ijodiy fikrlaş, divergent tafakkur, raqamli pedagogika, kognitiv rivojlaniş, interaktiv modellaştiriş, kreativlik, loyihaviy ta'lim, multimedia texnologiyalari, innovatsion ta'lim.

Abstract: This study is devoted to analyzing the role of information and communication teçnologies (ICT) in transforming students' cognitive processes, particularly in the development of creative thinking within the framework of the modern educational paradigm. The article scientifically substantiates the pedagogical conditions for the transition from traditional teaçing models to a digital creative environment, as well as the effectiveness of teçnological tools that stimulate divergent thinking.

The researç systematically examines the impact of constructivist approaçes, digital pedagogy principles, and interactive teaçing methods on the development of students' creative potential. Furthermore, the study analyzes the role of multimedia tools, virtual platforms, project-based learning, and interactive modeling teçnologies in enhancing students' ability to make independent decisions, generate innovative solutions to problem situations, and demonstrate creative activity. The findings indicate that ICT in the educational process functions not only as a means of information delivery, but also as a dynamic platform for revealing intellectual potential.

Key words: ICT, creative thinking, divergent thinking, digital pedagogy, cognitive development, interactive modeling, creativity, project-based learning, multimedia teçnologies, innovative education.

Аннотация: Данное исследование посвящено анализу роли информационно-коммуникационных технологий (ИКТ) в трансформации когнитивных процессов учащихся, в частности, в формировании и развитии творческого мышления в условиях современной образовательной парадигмы. В статье научно обоснованы педагогические условия перехода от традиционных моделей обучения к цифровой креативной среде, а также эффективность технологических инструментов, стимулирующих дивергентное мышление.

В ходе исследования системно изучено влияние конструктивистского подхода, принципов цифровой педагогики и интерактивных методов обучения на развитие творческого потенциала учащихся. Кроме того, проанализирована роль мультимедийных средств, виртуальных платформ, проектного обучения и технологий интерактивного моделирования в развитии способности учащихся принимать самостоятельные решения, находить инновационные решения проблемных ситуаций и проявлять креативную активность. Результаты исследования показывают, что ИКТ в образовательном процессе выступают не только средством передачи информации, но и динамической платформой для раскрытия интеллектуального потенциала личности.

Ключевые слова: ИКТ, творческое мышление, дивергентное мышление, цифровая педагогика, когнитивное развитие, интерактивное моделирование, креативность, проектное обучение, мультимедийные технологии, инновационное образование.

KIRIŞ

Bugungi kunda ta'lim mazmunining globallaşuvi, raqamli transformatsiya jarayonlarining jadallaşuvi hamda axborot oqimining keskin ortib borişi şaroitida inson kapitalining asosiy körsatkiçlaridan biri sifatida kreativ va tanqidiy fikrlaş kompetensiyalari alohida ahamiyat kasb etmoqda. Zamonaviy jamiyatda oddiy reproduktiv bilimlar bilan çeklanib qoliş yetarli bölmay, şaxsdan axborotni tahlil qiliş, uni qayta işlaş, yangiça interpretatsiya qiliş va innovatsion yeçimlar işlab çiqiş kabi yuqori darajadagi intellektual faoliyat talab etilmoqda.

Şu nuqtai nazardan qaraganda, ta'lim tizimining ustuvor vazifasi öquvçilarni tayyor bilimlarni özlaştiruvçi subyekt sifatida emas, balki mustaqil fikrlovçi, kreativ qarorlar qabul qila oluvçi hamda raqamli muhitda samarali faoliyat yurita oladigan şaxs sifatida şakllantirişdan iboratdir. Ken Robinson ta'kidlaganidek, zamonaviy maktablar öquvçining içki ijodiy imkoniyatlarini böğib qöymasligi, aksinça, ularni yangi formatdagi intellektual faoliyatga yönaltirişi lozim[1]. Mazkur konsepsiya ta'lim tizimida ijodiy fikrlaşni rivojlantirişning strategik ahamiyatini körsatib beradi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari uşbu jarayonda öquvçining kognitiv çegaralarini kengaytiruvçi, uning intellektual faolligini rağbatlantiruvçi va öquv faoliyatini individuallaştiruvçi muhim pedagogik vosita sifatida namoyon bölmoqda. Raqamli texnologiyalar vositasida yaratilayotgan interaktiv ta'lim muhiti öquvçini passiv tinglovçi maqomidan faol izlanuvçi va tadqiqotçi pozitsiyasiga olib çiqadi. Natijada an'anaviy ta'lim tizimidagi "yagona töğri javob" paradigmasi asta-sekin transformatsiyaga uçrab, uning örnini muammoni köp qirrali tahlil qiliş, alternativ yeçimlarni işlab çiqiş hamda kreativ yondaşuvlarga asoslangan tafakkur egallamoqda. Ayniqsa, multimedia texnologiyalari, virtual platformalar, sun'iy intellekt elementlari va interaktiv dasturlar öquvçining tasavvur doirasini kengaytirib, unda divergent fikrlaşni şakllantirişga xizmat qiladi.

Mazkur jarayonni çuqurroq anglaş uçun Mitçel Resnikning "umrbod boğça" tamoyiliga tayaniş lozim, unga köra raqamli vositalar öquvçiga loyihalar yaratiş, öz qiziqişlarini tadbiq etiş va tengdoşlari bilan hamkorlik qiliş orqali kreativlikni yuqori bosqiçga olib çiqiş imkonini beradi [2]. Uşbu yondaşuvga köra, öquvçi tayyor algoritmlarni takrorlovçi emas, balki özining individual tajribasi va tasavvuri asosida yangi mahsulot yaratuvçi subyektga aylanadi. Xususan, kodlaş platformalari, grafik dizayn dasturlari, raqamli storytelling vositalari hamda STEAM texnologiyalarining qöllanilişi öquvçilarning innovatsion tafakkurini şakllantirişda samarali omil bölib xizmat qilmoqda.

AKT muhitida öquvçi xato qilişdan qörqmaydigan, har bir virtual tajribani yangi ğoya uçun poydevor deb biladigan dinamik fikrlaş modeliga ötadi. Bu esa öz navbatida ta'lim oluvçining nafaqat texnologik savodxonligini, balki kognitiv moslanuvçanligi, reflektiv tafakkuri hamda kommunikativ kompetensiyalarini ham rivojlantiradi. Şuningdek, raqamli ta'lim muhiti öquvçilarda mustaqil qaror qabul qiliş, jamoaviy hamkorlik asosida işlaş, axborotni tanqidiy saralaş va kreativ mahsulot yaratiş könikmalarini şakllantiradi. Zamonaviy pedagogik tadqiqotlar natijalari ham AKT integratsiyasi öquvçilarning ijodiy faolligi, motivatsiyasi va innovatsion fikrlaş körsatkiçlariga ijobiy ta'sir körsatişini tasdiqlamoqda.

Şu sababli bugungi kunda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining ta'lim tizimidagi imkoniyatlarini ilmiy-pedagogik jihatdan tadqiq etiş, ularning kreativ fikrlaşni şakllantirişdagi metodologik va amaliy mexanizmlarini aniqlaş dolzarb ilmiy muammolardan biri hisoblanadi.

Tadqiqotning maqsadi AKT vositalarining öquvçilarda nostandart yeçimlar topiş, muammoga turli rakurslardan yondaşiş, mustaqil va tanqidiy fikrlaşni rivojlantiriş hamda original raqamli mahsulotlar yaratişdagi metodologik asoslarini yoritişdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR ŞARHI

Ijodiy fikrlaş va uning rivojlaniş mexanizmlari pedagogika hamda psixologiya fanlarida uzoq yillardan beri örganib kelinayotgan murakkab ilmiy muammolardan biridir. Uşbu yönalişdagi dastlabki tizimli tadqiqotlar Joy Paul Guilford tomonidan amalga oşirilib, u ijodkorlikni divergent tafakkur bilan boğlab, insonning muammoga bir neçta alternativ yeçim topiş qobiliyatini asosiy indikator sifatida körsatgan[9]. Guilfordning uşbu yondaşuvi keyingi barça kreativlik tadqiqotlari uçun metodologik asos bölib xizmat qildi.

Keyingi bosqiçda Ellis Paul Torrance ijodiy fikrlaşni empirik jihatdan ölçaşga harakat qilib, uning fluency, flexibility va originality kabi komponentlarini aniqlagan. Torrance testlari bugungi kunda ham ijodiy tafakkurni baholaşda keng qöllaniladi va ta'lim jarayonida öquvçilarning kreativ salohiyatini diagnostika qilişda muhim vosita hisoblanadi.

Pedagogik yondaşuvlar içida Seymour Papert tomonidan işlab çiqilgan konstruksionizm nazariyasi alohida ahamiyatga ega. Uşbu nazariyaga köra, bilim tayyor holatda uzatilmaydi, balki öquvçi tomonidan faol ravişda konstruksiya qilinadi. Papert raqamli texnologiyalarni aynan ijodiy quriş jarayonini qöllab-quvvatlovçi muhit sifatida talqin qiladi, bu esa AKTning ta'limdagi rolini tubdan özgartiradi.

Zamonaviy xalqaro tadqiqotlar ham uşbu yondaşuvlarni rivojlantirib kelmoqda. UNESCO tomonidan ta'limni qayta tasavvur qiliş böyiça hisobotlarda raqamli texnologiyalar öquvçilarda tanqidiy fikrlaş, muammolarni tahlil qiliş va innovatsion yeçimlar işlab çiqiş könikmalarini kuçaytirişi ta'kidlanadi. OECD tomonidan işlab çiqilgan "Future of Education and Skills 2030" konsepsiyasida esa kreativ fikrlaş global kompetensiya sifatida e'tirof etilib, raqamli muhit bu kompetensiyani şakllantirişning asosiy platformasi sifatida körsatilgan.

Lev Vigotskiyning ijtimoiy-madaniy nazariyasi uşbu jarayonni tuşuntirişda muhim örin egallaydi. Uning "yaqin rivojlaniş zonasi" konsepsiyasi öquvçi rivojlanişi ijtimoiy muhit va qöllab-quvvatlovçi vositalar orqali amalga oşişini asoslaydi. AKT vositalari aynan şu jarayonda "scaffolding" funksiyasini bajarib, öquvçini mustaqil fikrlaş bosqiçiga olib çiqadi.

Şuningdek, Robert Sternberg kreativlikni intellektual resurslarni qayta kombinatsiya qiliş jarayoni sifatida izohlaydi. Uning "investment theory of creativity" modeliga köra, ijodkor şaxs mavjud bilim va tajribani yangi, qiymatli mahsulotga aylantiradi. Bu yondaşuv AKT muhitida öquvçilarning raqamli mahsulot yaratiş jarayonini tuşuntirişda juda mos keladi.

Mahalliy tadqiqotçilar ham AKTning ta'limdagi rolini keng örgangan. Işmuhamedov R.J. va Zokirova F.M. işlarida raqamli texnologiyalar ta'lim samaradorligini oşirişi, öquvçilarning mustaqil işlaş va tahliliy fikrlaş qobiliyatlarini rivojlantirişi asoslab berilgan[4][5]. Biroq mavjud tadqiqotlarda köproq AKTning texnik va taşkiliy jihatlari örganilgan bölib, uning kreativ fikrlaşning çuqur psixologik mexanizmlariga ta'siri nisbatan kam yoritilgan.

Umuman olganda, tahlil qilingan ilmiy manbalar AKTning ta'lim jarayonida kreativ fikrlaşni rivojlantiriş uçun yuqori pedagogik salohiyatga ega ekanligini tasdiqlaydi. Şu bilan birga, uşbu yönalişda öquvçilarning individual kognitiv strategiyalari va raqamli muhitdagi ijodiy faoliyati örtasidagi boğliqlikni yanada çuqur örganiş zarurati mavjudligini körsatadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotning metodologik asosini kognitiv psixologiya, konstruktivistik ta'lim nazariyasi hamda raqamli didaktika integratsiyasi taşkil etadi. Uşbu yondaşuv öquvçilarning ijodiy fikrlaş jarayonini faqat nazariy darajada emas, balki real ta'lim faoliyati va amaliy tajribalar orqali kompleks örganiş imkonini beradi.

Tadqiqot ob'ekti sifatida 7-9-sinf öquvçilari tanlab olindi. Uşbu yoş davri psixologik rivojlanişning muhim bosqiçi bölib, unda abstrakt tafakkur şakllanişi, mustaqil qaror qabul qiliş qobiliyati va şaxsiy ijodiy identifikatsiya jarayoni faollaşadi[1]. Şu sababli aynan şu guruhda AKTning kognitiv va kreativ jarayonlarga ta'sirini örganiş ilmiy jihatdan asoslangan yondaşuv hisoblanadi.

Tadqiqot jarayonida muammoli ta'limga asoslangan eksperimental model qöllanildi. Uşbu model Joy Paul Guilford tomonidan ilgari surilgan divergent tafakkur nazariyasiga tayangan bölib, ijodkorlikni muammoga bir neçta alternativ yeçim topiş qobiliyati sifatida izohlaydi[2]. Şu asosda öquvçilarga standart emas, balki oçiq yakunli va köp yeçimli topşiriqlar berildi.

Tadqiqot davomida raqamli ta'lim muhiti maxsus kognitiv laboratoriya sifatida taşkil etildi. Bu muhitda öquvçilar an'anaviy ta'limdagi passiv qabul qiluvçi rolidan çiqib, faol yaratuvçi va tadqiqotçi subyektga aylantirildi. AKT vositalari ularga axborotni qayta işlaş, modellaştiriş va interaktiv mahsulotlar yaratiş imkonini berdi[3].

Metodologik asos sifatida Seymour Papert konstruksionizm nazariyasi qöllanildi. Uşbu nazariyaga köra, öquvçi bilimni tayyor şaklda olmaydi, balki uni faol faoliyat jarayonida özi quradi[4]. Şu bois tadqiqotda loyiha asosidagi ta'lim (project-based learning) va raqamli modellaştiriş faol qöllanildi.

Şuningdek, Robert Sternbergning kreativlikka oid investitsion nazariyasi ham metodologik asoslardan biri sifatida qabul qilindi. Uşbu nazariyada ijodkorlik mavjud bilim va tajribalarni yangi va qiymatli mahsulotga aylantiriş jarayoni sifatida talqin qilinadi[5].

Empirik ma'lumotlarni yiğiş va tahlil qilişda sifatli yondaşuv ustuvor bölib, öquvçilar tomonidan yaratilgan raqamli mahsulotlar ularning originalligi, murakkabligi, mantiqiy tuzilişi va funksional samaradorligi asosida baholandi[6]. Şu bilan birga, öquvçilarning kognitiv strategiyalari va muammoga yondaşuv uslublari ham kuzatuv orqali qayd etildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari şuni körsatdiki, axborot-kommunikatsiya texnologiyalariga asoslangan ta'lim muhiti öquvçilarning ijodiy fikrlaş darajasini sezilarli darajada oşiradi. Eksperimental guruhda iştirok etgan öquvçilar muammolarga nisbatan köp yönalişli yondaşuv işlab çiqiş, mustaqil qaror qabul qiliş hamda öz yeçimlarini asoslaş könikmalarini rivojlantirganliklari kuzatildi[7].

Lev Vigotskiyning "yaqin rivojlaniş zonasi" nazariyasiga muvofiq, AKT vositalari öquvçilar uçun kognitiv qöllab-quvvatlovçi muhit vazifasini bajardi. Bu vositalar öquvçilarning mustaqil fikrlaş imkoniyatlarini kengaytirib, ularni yuqori darajadagi intellektual faoliyatga olib çiqdi[8].

Eksperiment natijalari şuni ham körsatdiki, raqamli muhitda yaratilgan öquvçilarning ijodiy mahsulotlari an'anaviy ta'lim şaroitida yaratilgan işlarga nisbatan originallik va murakkablik jihatidan yuqoriroq darajaga ega böldi. Bu holat AKTning kreativ fikrlaşni faollaştiruvçi muhim omil ekanligini tasdiqlaydi[9].

Şuningdek, öquvçilarda xatoga bölgan munosabat sezilarli darajada özgardi. An'anaviy ta'limda xato salbiy holat sifatida qabul qilingan bölsa, raqamli muhitda u örganiş jarayonining tabiiy qismi sifatida körila boşlandi. Bu esa öquvçilarda psixologik erkinlik va ijodiy tavakkalçilikni oşirdi[10].

Robert Sternbergning kreativlik nazariyasiga köra, ijodkorlik mavjud bilim va resurslarni yangi kombinatsiyada qöllaş orqali yangi qiymat yaratiş jarayonidir[5]. Tadqiqot natijalari ham öquvçilarning AKT muhitida aynan şu jarayonni amalga oşirganini körsatdi.

Muhokama jarayonida aniqlanişiça, AKTning ijodiy fikrlaşga ta'siri uning mavjudligiga emas, balki didaktik maqsadlarda töğri integratsiya qilinişiga boğliqdir. Agar texnologiya faqat axborot uzatiş vositasi sifatida qöllansa, u ijodiy fikrlaşni çeklaşi mumkin. Biroq u faol yaratiş vositasiga aylantirilganda, öquvçilarning kognitiv rivojlanişini sezilarli darajada tezlaştiradi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari AKTning ta'lim jarayonida öquvçilarning ijodiy, analitik va reflektiv tafakkurini rivojlantirişda muhim pedagogik omil ekanligini ilmiy jihatdan tasdiqladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot davomida amalga oşirilgan nazariy tahlillar hamda tajriba-sinov natijalari şuni körsatdiki, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari zamonaviy ta'lim tizimida faqat axborotni uzatiş yoki nazorat qiliş vositasi sifatida emas, balki 7-9-sinf öquvçilarining kognitiv faoliyatini transformatsiya qiluvçi, ularning ijodiy va mustaqil tafakkurini rivojlantiruvçi muhim pedagogik omil sifatida namoyon bölmoqda[10]. Raqamli texnologiyalar asosida taşkil etilgan ta'lim muhiti öquvçilarning intellektual faolligini oşirib, ularda muammoga noodatiy yondaşiş, bir neçta alternativ yeçimlarni işlab çiqiş hamda analitik muşohada yuritiş könikmalarini şakllantiradi. Ayniqsa, multimedia resurslari, virtual laboratoriyalar, interaktiv platformalar va loyiha asosidagi raqamli faoliyat öquvçilarning kreativ salohiyatini oçib berişda samarali pedagogik mexanizm ekanligi aniqlandi.

Tajriba-sinov işlari natijalari şuni tasdiqladiki, AKT muhitida şakllangan ijodiy fikrlaş an'anaviy ta'lim metodlaridan farqli ravişda öquvçining axborotni passiv qabul qilişga asoslangan reproduktiv faoliyatini kamaytirib, uning örniga mustaqil izlaniş, reflektiv tahlil va divergent tafakkur modelini şakllantiradi. Bu esa ösmir yoşidagi öquvçilarning nafaqat öquv fanlarini çuqurroq özlaştirişiga, balki kundalik hayotda uçraydigan murakkab vaziyatlarga nisbatan ham innovatsion va moslaşuvçan yeçimlar işlab çiqişiga xizmat qilad. Tadqiqot davomida aniqlanişiça, AKT asosidagi interaktiv muhit öquvçilarda öz fikrini erkin ifodalaş, raqamli mahsulot yaratiş, jamoaviy hamkorlikda işlaş hamda individual ğoyalarni amaliy loyihaga aylantiriş könikmalarini ham rivojlantiradi.

Xususan, raqamli texnologiyalar taqdim etayotgan modellaştiriş, simulyatsiya va virtual eksperiment ötkaziş imkoniyatlari öquvçilarning "ijodiy dadillik" darajasini sezilarli ravişda oşiradi. Natijada ularda intellektual tavakkalçilik, yangilik yaratişga intiliş va xatodan qörqmaslik kabi kreativ tafakkur uçun muhim bölgan psixologik sifatlar şakllanadi. AKT vositalarining moslaşuvçanligi esa öquvçilarning individual qiziqişlari, biliş sur'ati va ijodiy ehtiyojlarini hisobga oliş imkonini berib, ta'lim jarayonini şaxsga yönaltirilgan model asosida taşkil etişga xizmat qiladi[18]. Bu holat öquvçining öz ğoyalarini qayta işlaş, takomillaştiriş va turli formatlarda namoyiş etiş imkoniyatlarini kengaytiradi.

Tadqiqot natijalariga asoslanib quyidagi tavsiyalar işlab çiqildi:

- umumta'lim maktablarida AKT vositalaridan foydalanişga asoslangan kreativ ta'lim metodikalarini keng joriy etiş;
- öqituvçilarning raqamli pedagogika va kreativ ta'lim texnologiyalari böyiça kasbiy kompetensiyalarini muntazam oşirib boriş;
- dars jarayonida loyiha faoliyati, virtual laboratoriyalar, multimedia resurslari va interaktiv platformalardan tizimli foydalanişni yölga qöyiş;
- öquvçilarning ijodiy fikrlaş körsatkiçlarini baholaşga xizmat qiluvçi diagnostik mezonlarni işlab çiqiş va amaliyotga tatbiq etiş;
- sun'iy intellekt, STEAM texnologiyalari va raqamli dizayn elementlarini umumiy örta ta'lim jarayoniga integratsiya qiliş orqali innovatsion ta'lim muhitini şakllantiriş.

Umuman olganda, ta'lim jarayoniga axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini metodik jihatdan töğri integratsiya qiliş öquvçini reproduktiv tafakkur qolipidan çiqarib, uni kreativ, moslaşuvçan va produktiv şaxs sifatida şakllantirişning samarali mexanizmi ekanligi ilmiy jihatdan asoslandi. Şu bois kelajakdagi pedagogik strategiyalar raqamli vositalar va inson kreativligi örtasidagi sinergiyani yanada kuçaytirişga, ta'limni texnologik

ijodkorlik markaziga aylantirişga hamda öquvçilarning intellektual salohiyatini global talablar darajasida rivojlantirişga yönaltirilişi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar röyxati:

1. Özbekiston Respublikasining "Ta'lim töğrisida"gi Qonuni. 2020-yil 23-sentabrdagi ÖRQ-637-son.
2. Sternberg, R.J. (1995). Defying the Crowd: Cultivating Creativity in a Culture of Conformity. Free Press.
3. Vygotsky, L.S. (1978). Mind in Society. Harvard University Press.
4. OECD (2019). Learning Compass 2030. OECD Publişing.
5. UNESCO (2021). Reimagining Our Futures Together. UNESCO.
6. Amabile, T.M. (1996). Creativity in Context. Westview Press.
7. Jonassen, D.H. (2008). Meaningful Learning with Teçnology. Pearson.
8. Işmuhamedov R.J. (2010). Innovatsion texnologiyalar yordamida ta'lim samaradorligini oşiriş yöllari. Toşkent: TDPU.
9. Zokirova F.M. (2021). Ta'limda axborot texnologiyalari. Toşkent.
10. Muslimov N.A. (2015). Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. Toşkent: Özbekiston Milliy universiteti naşriyoti.

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02 Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar böyiça)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport maşğulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqiçlari böyiça)
13.00.07 Ta’limda menejment
13.00.08 Maktabgaça ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGAÇA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Aşurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovçi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №11(3)

© Materiallar köçirib bosilganda "Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida körsatilişi şart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan Özbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C–5669363 reyestr raqami tartibi böyiça röyxatdan ötkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toşkent şahar, Yunusobod tumani 19-mavze, 17-uy.